

ПРЕДСТАВНИКИ НАРОДНИЦЬКОГО НАПРЯМКУ МИКОЛА КОСТОМАРОВ ТА ІВАН ЛАШНЮКОВ (ШКОЛА ІСТОРИКІВ УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА)

© О. О. Тарасенко

У статті аналізуються праці представників школи істориків Університету Св. Володимира Миколи Костомарова «Славянская мифология» та Івана Лашнюкова «Очерки русской историографии и истории» як виразників народницького напрямку в історіографії. Простежується як Микола Костомаров та Іван Лашнюков розуміли завдання та мету народного історика та історичної науки і що саме вони вкладали у ці поняття

Ключові слова: Микола Костомаров, Іван Лашнюков, школа істориків Університету Св. Володимира

The works of representatives of St. Volodymyr University Historians' Scientific School Mykola Kostomarov "Slavic Mythology" and Ivan Lashnyukov "Essays on Russian historiography and history" as spokesmen of populist direction in the historiography are analyzing in the article. The article is examining how Mykola Kostomarov and Ivan Vishnyakov understood the task and the purpose of a national historian and a historical science and what they put into these concepts

Keywords: Mykola Kostomarov, Ivan Lashnyukov, St. Volodymyr University historians' scientific school

1. Вступ

Всебічне й об'єктивне дослідження наукової спадщини попередніх поколінь істориків України є важливим напрямком сучасної історичної науки. У формуванні традицій українського освітянського та наукового простору актуальним є досвід істориків Київського університету, школа істориків якого займає гідне місце в історії освіти і науки України. Автор статті досліджує проблему «Школа істориків Університету Св. Володимира XIX ст. в історіографії».

2. Обґрунтування дослідження

Серед представників школи істориків Університету Св. Володимира почесні місця посідають Микола Іванович Костомаров (1817–1885) [1] та Іван Васильович Лашнюков (1823–1869) [1], які були репрезентантами народницького напрямку в українській і російській історіографії. Школа істориків Університету Св. Володимира [2–4] формувалася упродовж XIX ст., а її представники стали фундаторами української історичної освіти і науки, започатковували вивчення, розробку, видання документальної історії України, закладали традиції українського освітянського і наукового простору.

Етнографічна праця «Славянская мифология» Миколи Костомарова [5] була написана впродовж другої половини 1846 року. Надрукована у 1847 р. Вона відзеркалювала погляди історика на початку його наукової кар'єри. Вже тоді вчений висунув ідею народної історії, яку він розумів головним чином як вивчення духовного життя народу. У контексті дослідження діяльності Миколи Костомарова як етнографа, фольклориста та літературознавця до «Славянської мифології» зверталися Володимир Науменко [6], Павло Попов [7], Михайло Яценко [8]. Автор статті у 2015 р. проаналізувала спогади Миколи Костомарова, в яких він згадує період праці в Університеті Св. Володимира протягом серпня 1846 р. – березня 1847 р. і про роботу над «Словянської мифологій» [9] та вшанувала видатного історика та вченого,

який займає одне із найпочесніших місць серед представників школи істориків Університету Св. Володимира XIX ст., розглянувши його викладацьку та наукову діяльність під час роботи в Університет Св. Володимира [10].

Праця «Очерки русской историографии и истории», була завершена Іваном Лашнюковим у 1869 р. Вона стала підсумком п'ятнадцятирічної праці вченого на кафедрі російської історії Ніжинського ліцею, надрукована у 1874 р. [11]. Через сто років працю проаналізувала дослідниця Р. А. Кирєєва [12, 13]. Про Івана Лашнюкова як викладача кафедри російської історії Університету Св. Володимира у 1993 р. нагадала автор статті [2, 3, 14–16]. Вона ж у 2015 р. звернулася до життєвого шляху та наукової творчості вченого, розглядаючи формування наукової школи істориків Університету Св. Володимира [17].

3. Мета дослідження

Мета дослідження: розглянути праці представників школи істориків Університету Св. Володимира Миколи Костомарова «Славянская мифология» та Івана Лашнюкова «Очерки русской историографии и истории» як виразників народницького напрямку в історіографії. Завдання статті: розглянути як Микола Костомаров та Іван Лашнюков розуміли завдання та призначення народного історика та історичної науки і що саме вони вкладали у ці поняття.

4. Праці Миколи Костомарова «Славянская мифология» та Івана Лашнюкова «Очерки русской историографии и истории» як представників народницького напрямку в історіографії

На прикладі праць «Славянская мифология» та «Очерки русской историографии и истории», які створювалися саме у період роботи вчених на кафедрі російської історії Університету Св. Володимира, маємо дослідити як Микола Костомаров та Іван Лашнюков, як речники народницького напрямку в історіографії, розуміли завдання та призначення народ-

ного історика та історичної науки і що саме вони вкладали у ці поняття.

Становлення Миколи Костомарова як університетського викладача та науковця розпочалося у стінах Університету Св. Володимира [2, 4, 9]. Ми вважаємо, що саме під час його короткої праці в університеті продовж серпня 1846 – березня 1847 р., до арешту через участь у Кирило-Мефодіївському товаристві [18], було значущо сформовано спрямування всього його подальшого життєвого шляху як громадянина, історика та вченого [10]. Сам Микола Костомаров вважав київський період життя та праці одним із самих світлих та щасливих моментів свого життя.

Частиною лекцій, які Микола Костомаров читав в Університеті Св. Володимира протягом другої половини 1846 р. стала етнографічна праця «Славянская мифология» [5]. Ця праця виразно окреслила зацікавленість історика вивченням народного життя та світогляду, міфології та традицій і звичаїв, пристрасний інтерес до дослідження історії народу, його духовного життя, який буде супроводжувати вченого протягом всього його життя.

Як відомо, Микола Костомаров започаткував народницький напрям історіографії – народницьку школу, основна увага якої спрямовувалася на висвітлення історії народних мас як головної рушійної сили суспільного прогресу. Історик став першим ученим Східної Європи, який радикально змінив підхід до роботи історика, вивчаючи історію народу в його соціокультурній цілісності і єдності найрізноманітніших сфер життя.

Історик розглядав етнографію як необхідне допоміжне джерело вивчення історії. На його переконання етнографія виконувала функцію народного самопізнання, а духовні сили народу розвиваються лише від розсудливого та правдивого розуміння свого минулого. У праці «Славянская мифология» вчений досліджував стародавні поетичні уявлення предків слов'ян на природу, їхнє світосприймання та міфологію. Твір складається із трьох частин: у першій, на семидесяти сторінках, автор розповів про зміст міфології слов'ян, у другій – повідомив про свята слов'ян – язичників, у третій – виклав свої міркування про їх богослужіння.

Микола Костомаров відзначав, що слов'яни – язичники, попри багатобожство, визнавали лише одного бога – батька природи. Він описав свята Лада, Купала, Коляду та інші, надав пояснення тим божествам, які складали міфологічний цикл слов'янських народів (Даждь-Бог, Сварожич, Радегаст, Свантовіт, Перун, Триглав, інші). Ці божества історик пов'язав із єдиним божеством світла, якому протиставив божество темряви. До цих двох основ світла і темряви історик відносив усі міфи [6].

Праця була побудована на уривках старовини, які збереглися у народних переказах, легендах, казках, замовляннях, віруваннях, піснях, досліджувалися за писемними пам'ятками. У синтезі цих народних поглядів на «вище ество і природу» Микола Костомаров пов'язав історико-літературний матеріал із фольклорним. Побіжно у творі прослідковано зв'язок обрядової поезії із культом предків та аграрно-

виробничим характером обрядово-календарної поезії. У кожному народному святі, обряді весняно-літнього циклу історик виділяв паралельно чотири значення: релігійне, аграрне, родинне, поминальне. Важливим свідченням міфічних уявлень східних слов'ян про давні віки він уважав відомості видатної історичної пам'ятки слов'янства – «Слова о полку Ігоревім» [7].

У часи Миколи Костомарова проблема реконструкції національної міфології мала велике значення. Існування розвиненої міфології обґрунтовувало повноцінність кожного народу. На думку Миколи Костомарова слов'янські народи мали вже у язичницький період свого життя досить розвинену систему вищої міфології, значні залишки якої збереглися у пізнішому фольклорі, зокрема українців і росіян. Цю тезу автор науково обґрунтував, окресливши своє завдання як дослідження єдиної системи міфології слов'янських народів, основу якої він бачив у культурі сонця і небесних світил.

Для цієї мети Микола Костомаров застосував значний порівняльний матеріал із міфології інших народів світу, користувався працями представників німецької догримівської символічної школи Георга Фрідріха Крейцера (1771–1858), німецької історико-міфологічної школи Карла Отфрида Мюллера (1797–1840), слов'янських вчених Павла Йозефа Шафарика (1795–1861), Яна Коллара (1793–1852), Франтішека Палацького (1798–1876), був обізнаний із поглядами Якова Гріма (1783–1863) на міфологію як на народну творчість [7]. Наукові пошуки та гіпотези Миколи Костомарова перебували в руслі європейської етнографії й фольклористики кінця XVIII – середини XIX ст.

Микола Костомаров провів цілу систему порівнянь із історії давнього сходу, античної, давньоіндійської, іранської й скандинавської міфології, проідентифікував різні міфологічні істоти у слов'ян – Перуна, Сварога, Радегаста, Свантовіта та ін. – як посередників між небом і землею, і прийшов до головної думки, що єдиною верховною силою у слов'ян у різних іпостасях було божество, яке уособлювало світло і сонце (вогонь), якому протистояв Чорнобог – носій зла та ворог світлоносної основи, життя і добра [8].

Підсумуємо, праця «Славянская мифология» виявила інтерес Миколи Костомарова до народного життя, поезії, міфології, який відбувався в атмосфері просвітительського і романтичного зацікавлення народним життям та народною поезією.

Палкий послідовник поглядів Миколи Костомарова, представник народницького напрямку школи істориків Університету Св. Володимира Іван Лашнюков [2, 4, 16, 17] розглядав відображення в історичних працях свого часу життя народу, народних мас. Це стало науковим новаторством вченого та єдиним прикладом серед історіографічних праць тодішньої історичної науки. Іван Лашнюков був новатором у періодизації історіографії російської історії – автором першого систематичного, узагальнюючого курсу у семи розділах «Очерков русской историографии и истории» від IX ст., заснованого на критичному методі дослідження та співставленні історичних праць різних часів, неупередженому відношенні до історичних джерел [11].

Вчений дослідив історіографію удільно-вічової Русі, навів погляди в історичній науці про початок руської держави, подав відомості про Київський, Суздальський, Галицько-Волинський літописи, розглянув історіографію Московської держави, проаналізував надруковані роботи князя А. М. Курбського та Г. К. Котошихіна про Росію під час царювання Олексія Михайловича. Історик проаналізував праці іноземців про Росію: пастора лютеранської церкви святого Михайла у Москві, автора «Літопису Московського» Мартіна Бера, відомого німецького мандрівника, географа, орієнталіста, історика, одного з кращих німецьких прозаїків свого часу Адама Олеарія, який записав та надрукував свої враження про Росію після подорожі через Росію у Персію, французького інженера і військового картографа Гійома Левассера де Боплана, який перебував на польській службі на території України [17].

У нарисах вчений узагальнив розвиток російської історіографії у XVIII–XIX ст. Нариси стали об'ємним викладом історії розвитку історичного знання: Іван Лашнюков одночасно відтворив процес накопичення історичних знань, уявлення літописців, авторів історичних творів та проаналізував рівень сучасної історичної науки. Варто наголосити, що на час написання нарисів історична література ще не мала узагальнюючих історіографічних творів. Іван Лашнюков не мав попередників у цій галузі знань і його твір з повним правом слід вважати однією із перших узагальнюючих праць української та російської історіографії. Іван Лашнюков звернувся до проблеми періодизації історії російської історичної науки, осмислив розвиток науки як єдиний процес, намітив головні віхи, через які він пройшов. І в цьому вчений був новатором. Наголосимо, що таке розуміння необхідності дати періодизацію історіографії сприяло поступовому перетворенню цієї дисципліни із простого накопичення окремих фактів, біографій, бібліографічних відомостей у самостійну галузь знання. У періодизації вченого був помітний вплив загальноісторичної концепції Миколи Костомарова, із критерієм двох основ: громади і федерації та централізації і монархії; присутні дві Русі, відмінні за своїм духом і змістом, за політичним і суспільним ладом – удільно-вічова Русь та єдиноподержавна Русь. Іван Лашнюков другий період назвав історіографією Московської держави, а також увів третій період – історіографію XVIII–XIX ст. Учений порівнював історичні твори різних періодів, конкретно розглядав кожний, відзначав нові, своєрідні, притаманні лише даному періоду риси, а також поставив питання про національний характер історіографії [17].

Аналізуючи історичні твори минулого І. В. Лашнюков оцінював їх із точки зору достовірності зображення історії народу і серед усіх авторів відзначав літописців XI–XII ст., які, на його думку, змогли «скласти доволі повну, зв'язану і дивовижно правдиву історію народу» [11]. У Київському та Галицько-Волинському літописах увагу історика привернули «не стільки міжкнязівські відносини, скільки становище народу, відношення його до влади і землі». «Народ, – наголошував автор, – з'являється на сцену

у південно-руських літописах ... як народ, що висуває певні вимоги протягом декількох століть» [11]. Історик критикував літописців Московської держави XIV–XVII ст. за тенденційність, нарочитість, офіціозність, інтерес лише до зовнішньої історії, через що народ у їх літописах стає безособовою масою [11].

Дослідник докоряв авторові дванадцятитомної «Історії держави Російської» Миколі Карамзину за те, що той «не шукав основ в історії народу, обмежувався зображенням зовнішніх явищ його життя, згрупував відомості й факти за наперед створеною ним схемою» [11]. Це дозволило Івану Лашнюкову зробити висновок про збіднення висновків Миколи Карамзіна.

Вчений звернув увагу на відображення в історичній літературі життя народу: «Історіографія певного народу – це найкраще відображення його характеру, його розумового і морального стану у різні епохи його життя, й разом із тим, найкращий вимір його політичного розвитку і громадянського, національного самопізнання, щирий звіт того, що зробив народ у своєму прожитому житті» [11].

Наголосимо, що Іван Лашнюков підсумував завдання історичної науки та історика: «Виявлення основ, законів, що визначають хід життя народів – завдання загальнолюдської історичної науки (філософії історії). Зображення же певного народу в усій його різноманітності – справа народного історика» [11].

Підкреслимо, що Іван Лашнюков визначив завдання народних істориків і цим окреслив вимоги до історичної науки свого часу: «Народний історик як би він не відносився до історії свого народу не може не поділяти певні національні погляди, тенденції й навіть забобони, не може не співчувати інтересам свого народу, він виразник народного самопізнання, тлумач долі своєї батьківщини» [11].

Варто відзначити як протягом XIX ст. формувалася школа істориків Університету Св. Володимира на кафедрі російської історії. Микола Іванович Костомаров заступив на кафедрі російської історії в Університеті Св. Володимира передчасно померлого Василя Федоровича Домбровського (1810–1845) [2–4, 19]. Після арешту Миколи Івановича Костомарова через участь у Кирило-Мефодіївському товаристві на кафедрі російської історії Університету Св. Володимира дванадцять років працював Платон Васильович Павлов (1823–1895) [2–4, 16], який створив свою наукову школу, яскравим представником якої став його учень, згодом професор Університету Св. Володимира Іван Васильович Лашнюков (1823–1869) [2–4, 17]. Майже одночасно на кафедрі разом із професором Лашнюковим розпочав свою багатолітню плідну працю Володимир Степанович Іконников (1841–1923) [2–4, 20], а після передчасно померлого Івана Васильовича Лашнюкова, на кафедрі працював Володимир Боніфатієвич Антонович (1830–1908) [2–4, 21–24], який став засновником української історичної школи – Київської документальної школи, виплекав когорту видатних українських істориків, які заклали міцне наукове підґрунтя всьому кращому, що було створено українською історичною наукою аж до 30-х років XX ст. Так протягом XIX ст. поступово відбувалося формування школи істориків Університету Св. Володимира.

5. Результати дослідження

Таким чином, в результаті проведеного дослідження нами було проаналізовано праці представників школи істориків Університету Св. Володимира Миколи Костомарова «Славянская мифология» та Івана Лашнюкова «Очерки русской историографии и истории» як виразників народницького напрямку в історіографії. Ми встановили як Микола Костомаров та Іван Лашнюков розуміли завдання та призначення народного історика та історичної науки і що саме вони вклали в ці поняття.

Апробація результатів дослідження була проведена автором у статтях 1993 [14], 1994 [15], 1995 [2], 1996 [3], 2007 [16], 2010 [4], 2012 [20], 2013 [21], 2015 [9, 10, 17, 19, 22–24] років.

6. Висновки

Підсумуємо, праця Миколи Костомарова «Славянская мифология», яка була написана на початку його наукової кар'єри, виявила його палкий інтерес досліджувати духовне життя, світогляд, міфологію та історію народу. Микола Костомаров прагнув досліджувати історію народу в його соціокультурній цілісності і єдності найрізноманітніших сфер життя.

Узагальнимо, що аналізуючи історичні твори минулого Іван Лашнюков оцінював їх із точки зору достовірності зображення історії народу. Він визначав завдання історичної науки як виявлення основ, законів, що визначають хід життя народів, а завдання народного історика – як зображення певного народу в усій його різноманітності. Вчений підкреслював, що народний історик має поділяти певні національні погляди, тенденції й навіть забобони, має співчувати інтересам свого народу, адже народний історик є виразником народного самопізнання та тлумачем долі своєї батьківщини. Цим Іван Лашнюков визначив вимоги до історичної науки свого часу.

Таким чином, аналіз праць речників народницького напрямку в історіографії та представників школи істориків Університету Св. Володимира Миколи Костомарова та Івана Лашнюкова дозволив нам з'ясувати їхнє розуміння покликання народного історика та завдань історичної науки.

Література

1. Биографический словарь профессоров и преподавателей Университета Св. Владимира (1834–1884) [Текст] / под ред. В. С. Иконникова. – Киев: Тип. Ун-та Св. Владимира, 1884. – 860 с.
2. Тарасенко, О. Становлення та розвиток історичної освіти та науки у Київському університеті у 1834–1884 рр. [Текст] / О. Тарасенко. – К.: Логос, 1995. – 276 с.
3. Тарасенко, О. Класична наукова школа істориків Київського університету Св. Володимира у XIX ст. [Текст]: тези та пов. III Міжнародний конгрес українців / О. Тарасенко; Міжнародна асоціація українців, Національна академія наук України. – Харків, 1996. – С. 225–228.
4. Тарасенко, О. О. З історії становлення та розвитку історичної освіти в Київському імператорському університеті Св. Володимира (до 175 річчя від дня заснування) [Текст] / О. О. Тарасенко // Історична думка. – 2010. – № 1 (2). – 59 с. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/6385/1/O_Tarasenko_IS.pdf

5. Костомаров, М. Славянская мифология. Сочинение Николая Костомарова. Извлечение из лекций, читанных в университете Св. Владимира во второй половине 1846 г. [Текст] / М. Костомаров. – К., 1847, 1994. – 113, 384 с.

6. Науменко, В. Н. И. Костомаров как этнограф [Текст] / В. Науменко // Киевская старина. – 1885. – Т. 12, № 5. – С. 35–44.

7. Попов, П. Н. Костомаров як фольклорист і етнограф [Текст] / П. Попов. – К.: Наукова думка, 1968. – 113 с.

8. Яценко, М. Т. М. І. Костомаров – фольклорист і літературознавець [Текст] / М. Яценко. – К.: Либідь, 1994. – С. 18–19.

9. Тарасенко, О. Спогади Миколи Костомарова (школа істориків Університету Св. Володимира) [Текст] / О. Тарасенко // Альманах «Грані». – 2015. – № 12 (128). – 15 с.

10. Тарасенко, О. Школа істориків Університету Св. Володимира: Микола Іванович Костомаров [Текст] / О. Тарасенко // Київські історичні студії. – 2015. – № 2. – 16 с.

11. Лашнюков, І. В. Очерки русской историографии и истории [Текст]: уч. пос. / І. В. Лашнюков. – Київ, 1874. – 82 с.

12. Киреева, Р. А. Из истории изучения отечественной историографии. (Некоторые особенности «Очерков русской историографии») [Текст] / Р. А. Киреева. – Проблемы истории общественного движения и историографии. – М., 1971. – С. 289–302.

13. Киреева, Р. А. Изучение отечественной историографии в дореволюционной России с середины XIX века до 1917 года [Текст] / Р. А. Киреева. – М., 1983. – 216 с.

14. Тарасенко, О. О. Становлення вітчизняної історичної освіти у Київському університеті. 150 років розвитку вітчизняної історичної науки в Київському університеті [Текст]: матер. респ. наук.-практ. конф. / О. О. Тарасенко. – К., 1993. – С. 39–43.

15. Тарасенко, О. О. Киевский университет в середине XIX ст.: (И. В. Лашнюков – выдающийся историк и преподаватель) [Текст] / О. О. Тарасенко. – К., 1994. – 24 с.

16. Тарасенко, О. Викладацька діяльність П. В. Павлова в Університеті Св. Володимира у середині XIX ст. [Текст] / О. Тарасенко // Література та культура Полісся. – 2007. – № 38. – С. 236–248.

17. Тарасенко, О. Формування наукових шкіл істориків в Університеті Св. Володимира: Іван Васильович Лашнюков [Текст] / О. Тарасенко // Київські історичні студії. – 2015. – № 1. – С. 108–114.

18. Козачок, Я. В. Забуттю не підлягає. Микола Костомаров і Кирило-Мефодіївське товариство [Текст]: монографія / Я. В. Козачок, О. А. Горленко; Національний авіаційний ун-т. – К.: НАУ, 2007. – 80 с.

19. Тарасенко, О. Школа істориків Університету Св. Володимира: штрихи до творчого портрету Василя Федоровича Домбровського / О. Тарасенко // ScienceRise. – 2015. – Т. 7, № 1 (12). – С. 37–41. doi: 10.15587/2313-8416.2015.47223

20. Тарасенко, О. Штрихи до творчого портрета В. С. Іконникова (з нагоди 170-річного ювілею) [Текст]: наук.-практ. конф. / О. Тарасенко. – Київ і кияни у соціокультурному просторі XIX–XXI століть: національний та європейський контекст. – Київ, 2012. – С. 68–75.

21. Тарасенко, О. Видатний киянин Володимир Антонович (1830–1908) [Текст]: наук.-практ. конф. / О. Тарасенко. – Київ і кияни в соціокультурному просторі XIX–XXI століть: доба Бориса Грінченка. – Київ, 2013. – С. 76–84.

22. Тарасенко, О. Володимир Антонович за спогадами Василя Ляскоронського [Текст]: XI міжнар. наук. інт. конф. / О. Тарасенко. – "Сучасна наука XXI століття". – 2015. – С. 80–92.

23. Тарасенко, О. Професор Володимир Антонович у спогадах учнів [Текст] / О. Тарасенко // Гілея: науковий вісник. – 2015. – Т. 98, № 7. – С. 99–105.

24. Тарасенко, О. Спогади про В. Б. Антоновича [Текст]: наук.-практ. конф. / О. Тарасенко. – Київ і кияни у соціокультурному просторі XIX–XXI століть: європейський цивілізаційний вимір. – Київ, 2015. – С. 205–215.

References

1. Ikonnikov, V. S. (Ed.) (1884). Biograficheskij slovar' professorov i prepodavatelej Universiteta Sv. Vladimira (1834–1884) [Biographical Dictionary of Professors and Teachers of the University of St. Vladimir (1834–1884)]. Kyiv, Tip. Un-ta Sv. Vladimira, 860.
2. Tarasenko, O. (1995). Stanovlennja ta rozvytok istorychnoi' osvity i nauky u Kyi'vs'komu universyteti u 1834–1884 rr. [Formation and development of historical education and science at Kyiv University in 1834–1884]. Kyiv: Logos, 276.
3. Tarasenko, O. (1996). Klasychna naukova shkola istorykiv Kyi'vs'kogo universytetu Sv. Volodymyra u XIX st. [The classical Scientific School of historians of St. Volodymyr University in the XIXth century]. Kharkiv, 225–228.
4. Tarasenko, O. (2010). Z istorii stanovlennia ta rozvytku istorychnoi osvity v Kyivskomu imperatorskomu universyteti Sv. Volodymyra (do 175 richchia vid dnia zasnuvannia) [From the history of formation and development of historic education at Kyiv Imperial University by St. Volodymyr (to 175 anniversary of the foundation)]. Istorychna dumka, 1 (2), 59. Available at: http://elibrary.kubg.edu.ua/6385/1/O_Tarasenko_IS.pdf
5. Kostomarov, N. (1847, 1994). Slavianskaia myfolohyia. Sochynenye Nykolaia Kostomarov. Yzvlachenye yz lektsyi, chytannykh v unyversytete Sv. Vladymyra vo otroi polovyne 1846 [Slavic mythology. Writer Mykola Kostomarov. Extract from lectures given at the University of St. Vladimir in the second half of 1846]. Kyiv, 113, 384.
6. Naumenko, V. (1885). N. Y. Kostomarov kak etnohraf [N. I. Kostomarov as an ethnographer]. Kyevskaia staryna, 12 (5), 35–44.
7. Popov, P. (1968). M. Kostomarov yak folkloryst i etnohraf [M. Kostomarov as a folklorist and an ethnographer]. Kyiv: Naukova dumka, 113.
8. Yatsenko, M. T. (1994). M. I. Kostomarov – folkloryst i literaturoznavec [M. I. Kostomarov as a folklorist and a literary scholar]. Kyiv: Lybid, 18–19.
9. Tarasenko, O. (2015). Spohady Mykoly Kostomarov (shkola istorykiv Universytetu Sv. Volodymyra) [Mykola Kostomarov Memories (School of Historians of St. Volodymyr University)]. Almanakh Hrani, 12 (128), 15.
10. Tarasenko, O. (2015). Shkola istorykiv Universytetu Sv. Volodymyra: Mykola Ivanovych Kostomarov [School of historians of St. Volodymyr University: Mykola Kostomarov]. Kyivski istorychni studii, 2, 16.
11. Lashniukov, I. V. (1874). Ocherky russkoi ystoriografyy u ystoriy [Essays on Russian historiography and history]. Kyiv, 82.
12. Kyreeva, R. A. (1971). Yz ystoriy yzucheniya otechestvennoi ystoriografyy (Nekotorye osobennosti «Ocherkov russkoi ystoriografyy») [From the history of the study of national historiography (Some features of "Essays on Russian historiography")]. Problemy ystoriy obshchestvennogo dvizheniya u ystoriografyy. Moscow, 289–302.
13. Kyreeva, R. A. (1983). Yzuchenye otechestvennoi ystoriografyy v dorevoliutsyonnoi Rossyy s seredyny XIX veka do 1917 hoda [The study of national historiography in pre-revolutionary Russia from the middle of the XIX century until 1917]. Moscow, 216.
14. Tarasenko, O. O. (1993). Stanovlennia vitchyzniano istorychnoi osvity u Kyivskomu universyteti. 150 rokov rozvytku vitchyzniano istorychnoi nauky v Kyivskomu universyteti [The formation of national historical education at Kyiv University. 150 years of national historical science at Kyiv University]. Kyiv, 39–43.
15. Tarasenko, O. (1994). Kyeviskyi unyversytet v serednye XIX st.: (Y. V. Lashniukov – vydaiushchysia ystoriy u prepodavatel) [Kiev University in the middle of the XIX century: (I. V. Lashnyukov – an outstanding historian and teacher)]. Kyiv, 24.
16. Tarasenko, O. (2007). Vyklyadatska diialnist P. V. Pavlova v Universyteti Sv. Volodymyra u seredyny XIX st. [P. V. Pavlov teaching activity at the St. Volodymyr University in the middle of the XIX century]. Literatura ta kultura Polissia, 38, 236–248.
17. Tarasenko, O. (2015). Formuvannia naukovykh shkil istorykiv v Universyteti Sv. Volodymyra: Ivan Vasylovych Lashniukov [Formation of historians' scientific schools at St. Volodymyr University: Ivan Vasylovych Lashniukov]. Kyivski istorychni studii, 1, 108–114.
18. Kozachok, Ya. V., Horlenko, O. A. (2007). Zabuttiu ne pidliahaie. Mykola Kostomarov i Kyrylo-Mefodiivske tovarystvo [Not To Be Forgotten. Mykola Kostomarov and Cyril and Methodius Society]. Kyiv, 80.
19. Tarasenko, O. (2015). St. Volodymyr University Historians' Scientific School: features to the creative portrait of Vasyly' Fedorovych Dombrovsky. ScienceRise, 7/1 (12), 37–41. doi: 10.15587/2313-8416.2015.47223
20. Tarasenko, O. (2012). Shtrykhy do tvorchoho portreta V. S. Ikonnykova (z nahody 170-richnoho yuvileiu) [Creative features to the portrait of V. S. Ikonnikov (on the occasion of the 170th anniversary)]. Kyiv i kiyany u sotsiokulturnomu prostori XIX–XX stolit: natsionalnyi ta yevropeiskyi kontekst. Kyiv, 68–75.
21. Tarasenko, O. (2013). Vydatnyi kyiany V. S. Ikonnykova (1830–1908) [Outstanding Kyivan Volodymyr Antonovych (1830–1908)]. Kyiv i kiyany v sotsiokulturnomu prostori XIX–XXI stolit. Kyiv, 76–84.
22. Tarasenko, O. (2015). Volodymyr Antonovych za spohadamy Vasylia Liaskoronskoho [Volodymyr Antonovych in Vasyly Lyaskoronsky' memories]. "Suchasna nauka XXI stolittia", 80–92.
23. Tarasenko, O. (2015). Profesor Volodymyr Antonovych u spohadakh uchniv [Professor Volodymyr Antonovych in memories of followers]. Hileia: naukovyi visnyk, 98 (7), 99–105.
24. Tarasenko, O. (2015). Spohady pro V. B. Antonovycha [Memories about V. B. Antonovych]. Kyiv i kiyany u sotsiokulturnomu prostori XIX–XX stolit: yevropeiskyi tsyvilizatsiinyi vymir. Kyiv, 205–215.

*Рекомендовано до публікації д-р істор. наук Салата О. О.
Дата надходження рукопису 23.10.2015*

Тарасенко Ольга Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент, кафедра історії України, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053
E-mail: Olghatarasenko@ukr.net